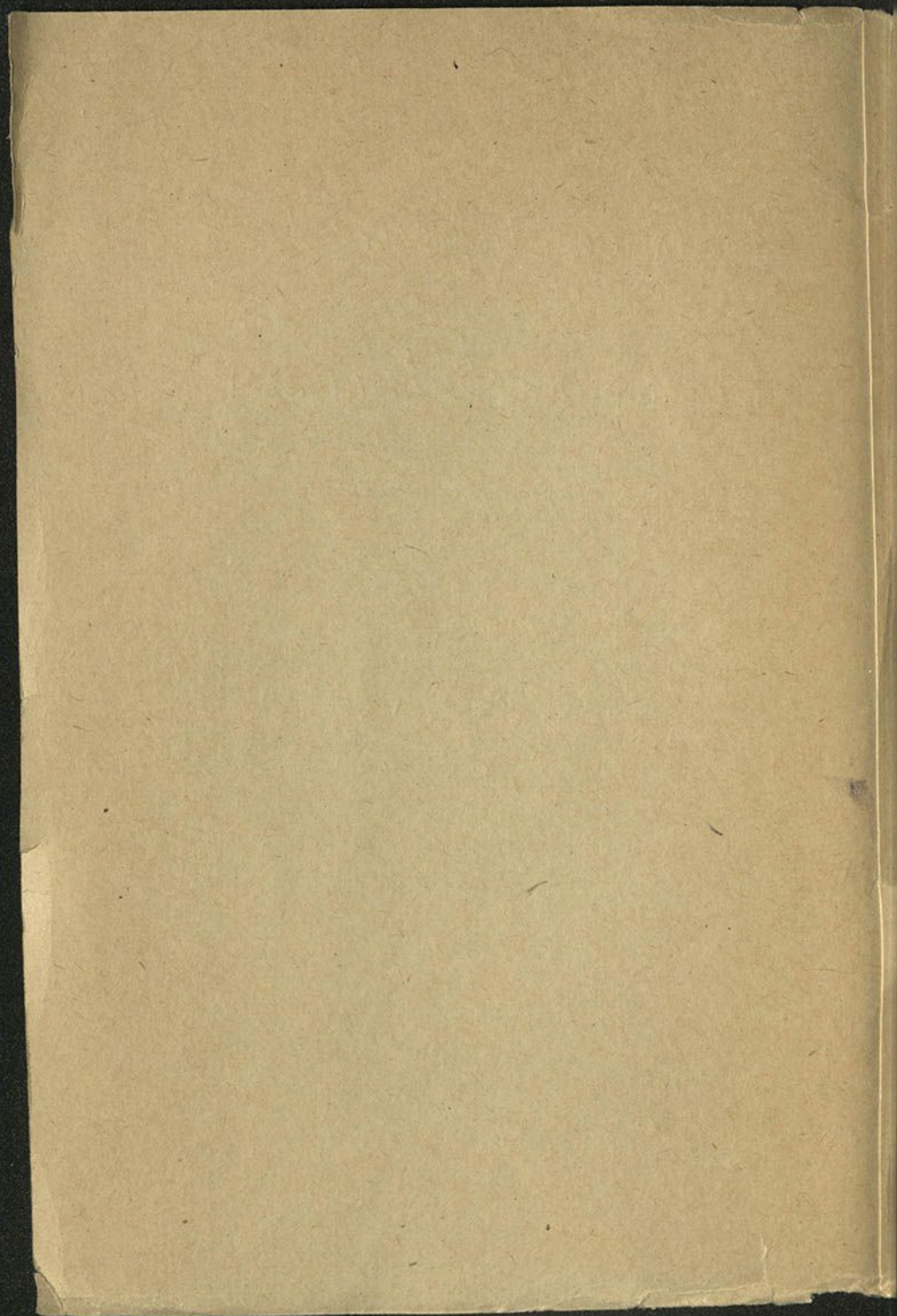

Ба 49338 Бр.

Міхась Чароў.

Босыя на вознішчыт

80p
ДА 403
С Ь Ч А Р О Т

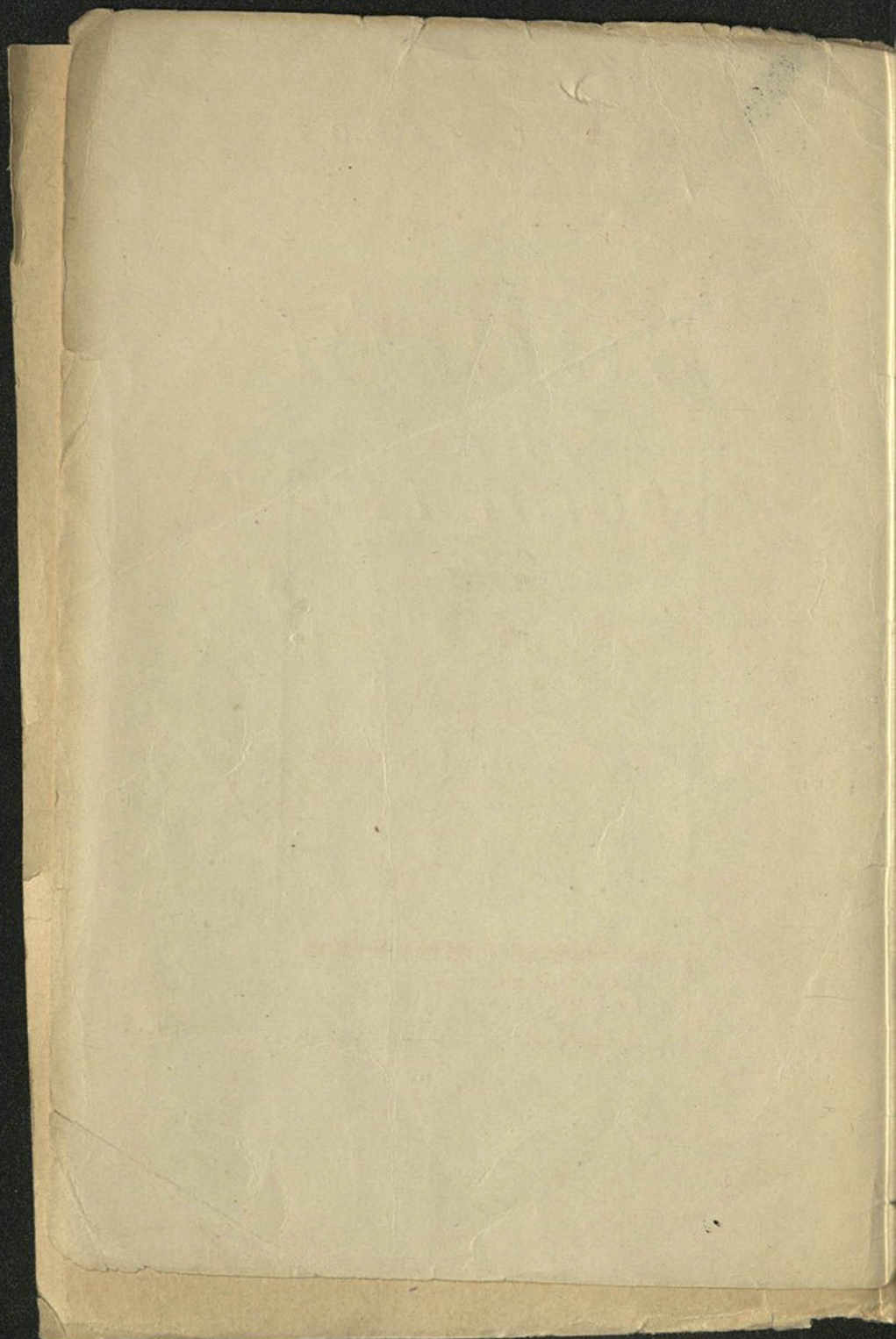
№ 236
W. 11

БОСЫЯ

— НА —
ВОГНІШЧЫ

ДЗЯРЖАЎНАЕ ВЫДАВЕЦТВА БЕЛАРУСІ
СЕКТАР МАСТАЦКАЙ ЛІТАРАТУРЫ
МЕНСК—1936

BA 49338 DP

МІХАСЬ ЧАРОТ

БОСЫЯ НА ВОГНІШЧЫ

BA 49338 DP

1994 г.

ДЗЯРЖАЎНАЕ ВЫДАВЕЦТВА БЕЛАРУСІ
СЕКТАР МАСТАЦКАЙ ЛІТАРАТУРЫ
МЕНСК * 1936

Б 4-21

МИРАЖЪ ВАРЪТ

БОСНИЈА И БОЛНИЦА

БИБЛИОТЕКА БИРАНИНА БИРАНИНА
ЦЕНТАР МАСТАРИКА И ИТАЛИЈА
1938

25. 04. 2009

Видно і шавар,
— На руніах, мола
Жагаль босыя.

— Гурло и гурло і бутас?
Своє уласны дар

БОСЫЯ НА ВОГНІШЧЫ

Прадуй—на адналікі.

Жыць сьмалі вьгале

А тут нічо і самага німа
Усё чорт веде ў пачаце
Ты і босы-жа пьліма вьгале
Крыжыком іі—кэст вьгале

Ды—траі

Я тут вьгале

А ты вьгале

Пашука вьгале німа іма

Крыжык у вьгале німа

Іма вьгале—німа

Шлях вьгале на вьгале

У вьгале вьгале німа

— Сх жыі, я вьгале

А вьгале жыі вьгале

Адныго толькі вьгале

СООБЩЕНИЕ НА ВОЛНУ

Вайна і пажар...
— На вогнішчы людзі
Жывуць босымі.

— Няўжо-ж гэтак і будзе?
Свой уласны дар
У чужых просім мы?
Працуй—на пана,
Працуй—на падпанка.

Жыць стала пагана.

А тут яшчэ з самага ранку
Усякі чорт лезе ў балота.
Ну і ёсць-жа людзям ахвота?
Крыжам-бы іх—каля плота,

Ды—трах!
Які тут страх?!
А ты маўчыш,
Цягнучы сам цяжкі крыж.

Крыжамі ўставілі поле,
Пад крыжамі—магілы.
Шлях класці да Волі
У людзей няма сілы.
— Эх, жыві, як папала...
А для жыцця мала
Аднаго толькі хлеба.

Пагуляць-бы, душу адвясці!..

Эх!.. пусці!!!

На ўсходзе зардзелася неба:

Нібы золата, падаюць косы...

На зямлі—агнявыя палосы,—

Дзень новы, новыя ночы,

Век новы: агню, дыму, попелу...

Будзе шмат каму гарача,

Нам толькі цёпла,

Дармо, што мы босыя!

— Пажар на Усходзе!
Таварышы, ур-р-ра!

— Што вы, шалёныя, годзе!
Што, вам не шкода добра?
Усё, што збіралі вякамі,
Сёння марнее ў агні...

— Маўчы! Мы цябе кулакамі!
Чуеш?! Ні-ні!

Цэрквы, палацы, харомы—
Памяць мінулага—з дымам!
Што не запалім мы—зломім!
Знізу на верх ўсё падымем!
Страшна вам? страшна?
Пажару агонь ломіць вочы?
Затое нам відна уночы.

Не ліце крыві—не пагасне.
Маліцеся, грэшныя, небу,
Рукі ўгору узняўшы,
Вас не паслухаюць хмары.

Таварышы!
Што нам трэба?

— Пажары!

І пылае мур струхнелы,
 Іскры скачуць па страсе.
 Раптам вецер, вецер смелы,
 Крыж чырвоны нам нясе.

— Адным крыжам будзе болей,—
 Шэпча змучаны народ...
 На крыжы чытаюць „Воля“.
 — Братцы! Гляньце на Усход!

То-ж агонь, агонь збавення
 Нам нясе Чырвоны Крыж.
 — Братцы, песню вызвалення!
 Люд гаротны, што маўчыш?

Паняслася песня волі
 Між лясоў густых, балот...
 І аб лепшай вольнай долі
 Стаў ля рэчкі пець чарот.

Крыжы... курганы на балоце...
 Заросшыя дзёрнам магілы—
 Усё ў вогненнай зноў пазалоце:
 Бушуюць дзве страшныя сілы,—

Змагаюцца *праца з бааццем*:
 Свет новы жыццё утварае.
 Зышліся дзве моцныя раці,
 І праўда няпраўду змагае.

Глядзяць, пацяшаюцца людзі,
 Зюзюкаюць бабы паціху:
 — Цяпер мо' і нам добра будзе?
 Забудзем бяду ўсю і ліха!

Баіцца наш пан-непаседа,
 Нябось, яго кончыцца песня!
 — Не будзем больш мець дармаеда,
 Да працы сам пойдзе, аж трэсне!

— Стойце, хлопцы! будзь на месцы!
 Не кідайце на бяду...
 — А казаў паганы ў Брэсце,
 Што вайною не пайду...

А цяпер—глядзі!.. Ну, дзіва?!
 Пачакайце... як-жа нас?
 — К вам мы прыдзем, прыдзем жыва,
 А цяпер мы: раз!—два!—раз!!!

Пры запаленых будынках
 Чуем плач мы беднаты...
 — Дзе-ж цяпер шукаць прыпынку?
 Ці даваць мо' ла-та-ты?

Пан з падпанкамі рагоча,
 Гладзіць тоўсты свой живот,
 І пад нос сабе бармоча:
 — Ідзе Хвядот, але не тот!

Над палямі Бelay Русі
Стогне віхар-бура...
— Зноў прышлі дзянькі прымусу,—
Шэпча люд пануры.

Арол чорны ўецца ў высі,
Крыллямі махае.
Над пахілымі крыжамі
Песню напявае;

Чуе пах сваёй ахвяры,
Когці распраўляе,
Ўніз спусціцца—там пажары,
Дымам павявае.

І змагацца стаў угоры
З бураю мяцежнай...
Рэжа крыллямі узоры
Ў небе чорнаснежным.

А на зямлі—даждаліся раю:
Старыя лады і манеры,
У пагонах ідуць афіцэры...
— Упакой раба Мікалая...
— Алексея на многія лета...
Босыя кажуць: што гэта?
З кукардай, акуляры на нос,
Чыноўнік на скверы гуляе...
У кішэні няма папярос,—
Мусіць шмат зарабляе?
На Захараўскай вуліцы,
Дзень як уздзене чорны халат,
Толькі песня чуваць блудніцы:
— Палюбі ты хоць трошкі, камрад!
А босыя ходзяць па попелу,
На усход пазіраюць з надзеяй:
— Пакуль што нам яшчэ цёпла,
Але мы вам успомнім,
Зладзеі!!!

Бура страшная вырвала пер'я

Арлу чорнаму ў высі...

— Зямля! ах, зямля, цяпер я
Ўніз паляту—сцеражыся!..

І рэха адклікнула: „Ах!..“

Буржуі крычаць: „Які страх!

Вось цяпер нам будзе скок!..“

Дружна, роўна, крок у крок

Ідуць чырвоныя палкі,

І чуваць напеў стары:

— Эх, сякі-такі,

Чорт вас пабяры!..

Босыя спаткалі іх:

Гоман, жарты, крык...

— Туды бег, назад прыехаў,

Бач ты, большэвікі!

Босым дарогу!
 Поп, памаліўшыся богу,
 З цэрквы ідзе па завулку:
 — „О времена ныне...“
 А ў разбітай вітрыне
 Спекулянт шукае булку.
 Чыноўнік казённай палаты
 Скінуў парадны сурдут...
 Бурчыць пад нос: „Праклятыя!
 Зноў яны тут!“
 Паны заграніцу
 Давай бог ногі...
 Гром... навальніца...
 Б-о-с-ы-м д-а-р-о-г-у!..
 Паўцякалі? Ну, так што-ж!
 На вогнішчы, басанож,
 Пагуляем... Эх, глядзі!
 Бедната ўся, выхадзі!
 Учора там—а сёння тут...
 Буржуазіі капут!
 Зноў гуляем на балоце!
 Ёў войска, братцы,—па ахвоце...
 Ухапіўшы сваю частку,
 Расчынілі людзі пастку:
 — Вой, вой, вой!
 Будзе бой!..

Чырвоным завешаны вуліцы,
 Вокны, балконы і плот,
 Белы дом толькі журыцца:
 Не йдуць туды на сход..
 Чытаюць адны пацеры,—
 У бога пытаюць, як быць?..
 А босыя на сабранні
 Пасылаюць к... мацеры...
 Пану даволі служыць,—
 Вось наша заданне!
 — А як-жа? Кім будзем звацца?
 Як-жа будзе вось гэта ды тое?
 — Давайце ўсе разам змагацца,
 Пакуль не знішчым старое!..
 Замоўклі яны,—ні слова.
 Чакаюць другога адказу...
 Толькі шэпчуць, стуліўшы галовы:
 — Паслаў бог большэвіцкую заразу.
 Зноў мы безгалосыя,
 І цярпі, як сабака шалёны:
 Ўласць ўсю забралі босыя
 А іх тут—мільёны!

Не ціхне бура. Стогне лес...
 На ўсе лады віхура свішча!..
 Лясун стары к русалкам злез
 Спраўляць над возерам ігрышча.

Чырвоны колер ціхіх хваль...
 У іх відаць адбітак неба.
 І з тых краёў, дзе смерць і баль,
 Руччы крываваыя шле глеба.

Русалкі скачуць з лясуном.
 Музыка грае— „бух ды бразы!“
 І вось, хто спаў адвечным сном,—
 Усплыў над возерам— „сам князь!“

Не далі спаць. Вайна, агонь
 Руйнуе ўсю яго краіну.
 Пад ім стаяць не хоча конь.
 І кліча князь сваю дружыну...

Русалак рогат... Ночы ціш...
 Пужаюць князя над вадою...
 Адказ чуваць: „Чаго крычыш?
 Твая дружына там з табою“.

— А дзе паслухны мой народ?
 Ён за мяне у бойцы ляжа?..
 І чуе шум крываваых вод:
 — Цяпер ён сам сабою княжыць!

І злосна князь рвануў каня,
Падняў уверх пярэдні ногі,—
На ўсход зірнуў, дзе золак дня,
Дзе кроўю змочаны дарогі.

Вось чуе раптам— „бух ды бразы!“
У саму поўнач ціхай ночы...
І зноў паплыў на дно наш князь,
Закрыўшы шлемам твар і вочы.

Блакітна-белы князя цень
Заслаў ўсё возера туманам,
І ходзяць хвалі ноч і дзень,
Шумяць і вечарам і рана.

Лясун, русалкі там рагочуць,
К сабе ўсіх маняць, кажуць: „Глянь!“
У вадзе чырвонай шмат хто хоча
Уночы бачыць князя здань.

8333b
9

12

На вогнішчы стала пячы.
 На вуліцы вецер... бура...
 — Трэба ўцячы,
 Каб была цэлая скура.
 — А мы, босыя, адступаем...
 Не дадзім ахвотаю
 Новай зямлі!
 Таварышы, страляем!
 Ротаю!..
 Плі!..
 Разлягаецца грук...
 Чорны жук
 І павук
 Сядзяць у падвале, слухаюць,
 Баяцца выткнуць живот,
 Дзеці сабачыя!
 Босыя патыліцы чухаюць,
 Пазіраюць праз плот,
 У кулак плачуць:
 — Бач, нашы паўцякалі,
 Куды дзявацца нам?
 Зноў служыць панам
 Мы прычакалі?..
 Людзей мала на вуліцы.
 Ноч прышла, горад—пустка,
 Толькі новы крык чуецца:
 „Пшэ-пу-устка!!!“

Застагналі вёскі і сёлы...
 Брычка стаіць ля святлічкі.
 А народ схаваўся ў касцёлы:
 Моліцца, чытае кантычкі...
 „Бондзь, люд вспанялы...
 На шапку „ожэль бялы“,—
     Блішчаць гузікі,—
 Чыноўнік зноў на скверы
     Лушчыць гарбузікі,
     Думае, якой ён веры?
     — Ах, халеры!
 Каб дастаць работу,
 Пытаюць, хто ты?
     А босым—холадна,
     Абутым—голадна...
     Жыць не ахвота.

Над балотамі дыміцца—
Згас агонь.

А па вогнішчы імчыцца
Белы конь.

Скача ўлева, скача ўправа,—
Не стрымаць.

Захацеў улан на славу
Пагуляць.

Расступіся, свет, дарога—
Аднаму!

„За айчызну і за бога“
Што яму?!

Яго сіла, яго права,
Ёсць бізун...

Скача ўлева, скача ўправа
Конь-скакун.

Гэй, ляці, але дзяржыся,
Злы яздок,

Без пары не праваліся
У масток.

На вадзе ляжыць мост новы,
На агні.

Не праедзеш ты дубровы,—
Пагані!

Усхадзіўся лес шумлівы,—
Вые воўк.

Конь спаткнуўся палахлівы.
Стой, яздох!

На балоце і на полі
Зноў агні.

Не гуляць табе тут болей—
Павярні!

15

Вёскі і гарады
 Дымам спавіты
 Днём.

Уночы глянеш куды—
 Неба абліта
 Агнём.

Слёзы... кроў на траве...
 Як у магіле
 Спіш.

— Бач, чырвоны плыве
 Па небасхілу
 Крыж.

Цёпла, і груганы
 Ўсе на чужыне...
 Эх!

Чуеш гоман? Яны!
 Леташні гіне
 Снег.

Нам не шкода: бяры
 Стужы зімовай
 Цень.

Крыж! Ты стань на гары:
 Радзі нам новы
 Дзень!

На вогнішчы басанож,
У руках вінтоўка, нож...

Здабываць галодным славу:

„Даёш Варшаву?!“

— Нам не трэба гарады:

Волі сцяг нясём туды,

Іскры гонім мы пажару.

Смялей ударым!

„Нам дарогу—уцякай!“

Чуваць крыкі: а-я-яй!..

Бач, улан астатні едзе:

„Ах, цо то бэндзе?..“

А чырвоныя ідуць,

Песні волі зноў пяюць.

Адусюль бягуць к ім людзі:

— Нам цёпла будзе!

Замоўклі песні грознай сілы...
 Адкуль прышлі? і хто яны?
 Што рвуць няволі кайданы
 І сыплюць свежыя магілы?..

Яны—байцы вялікай раці,
 Іх хата там, дзе ёсць прастор.
 Няволя, крыўда—вось іх маці!
 Ідуць яны да сонца й зор.

За імі йдзе, хто голы, босы,
 У пакуце жыве хто цэлы век...
 Дарогу чорны снег заносіць—
 Загінуць можа чалавек.

—Загінуць? Што-ж! На той магіле,
 Якая зможа прыгарнуць,
 Вяскою ранняй, урадлівай
 Прыгожа кветкі зацвітуць.

Прывабіць колер іх чырвоны
 Схіліць калені над пяском
 Таго, хто шле цяпер праклёны
 І вострыць меч на нас тайком.

— Браты! за намі! Кінь маленне,
 Хто праўдай жыць не даў зарок...
 Смялей!.. Нас будуць біць каменнем.
 Мы—нашых вольных дней Прарок.

Босыя ходзяць па вуліцы.
 Тыдзень не елі стравы...
 — Жыць будзем—нічога!
 Буржуй за вугал туліцца,
 Шэпча: „Дрэнныя іх справы...
     Дзякуй богу!“
 Хмары, дзе заход,
     Падняліся...
 — Што? зноў непагода?
 — Вецер!—крычыць народ,—
 Вецер, уздыміся!..
     Вецер адказвае „Згода!“
     Хто слабы—дзяржыся.
     ...Хто рэжа,
     Таму не балюча.
 Балюча—каго рэжуць.
 Цяжка жыць ваюючы.
     Зрабілі межы...
 А вецер свішча, гудзе...
     Сціхнуць не хоча.
 — Гэй, хто там ідзе?
     Сцягам белым махае?
     Рагоча?!
 Вецер, плюнь яму ў вочы!
     — Пачакаю!..

Мы дзеці краіны,
Дзе бура бушуе...

Мы на прадвечных руінах
Працы палац пабудуем,
Не любяць нас—босых,
Хто век быў абуты...
На нас узіраецца скоса,

Хто, як і мы, быў закуты...
І вы, хто гімны пеў гаротным,
Хто ў цемру слаў жыцця праменні,—
у руках трымаеце каменні
І нас пабілі-бы ахвотна.

А можа Чырвань Сонца Волі
Вам асляпіла раптам вочы...

А помніце, як вы кляліся
Братам, сялянам і рабочым,
Што вы не здрадзіце—ніколі?!

Пявун не прапяў трыкраты,
Вы адракліся...
Супастаты!!!

Без вас раць наша узрастае,
Рады шчыльнеюць, крэпне дух!
Вы чуеце! Песня не сціхае:
„Паўстань, хто з голаду век пух!..“

Бягуць яны... Іх рукі, ногі
 Ў крыві.. пякуцца на агні...
 Куды бягуць яны дарогай,
 Дзе страшца ехаць на кані?
 Яны баяцца спатыкнуцца,—
 Не ўсякі будзе верны конь ..
 Хутчэй каня яны нясуцца
 З агня ў агонь і праз агонь...
 Пакуты крыж чырвоным крыжам
 Яны наважылі змагчы...
 Што шаг—пабеда бліжай, бліжай—
 Іграйце песню, трубачы!

Тру-ру-ру, тра та-та!
 Гэй, за намі, бедната!
 На дарозе макрата...
 Тру-ру-ру, тра-та-та!
 Тухне вогнішча ў крыві,—

Песню іграйце: „дзін-дзі-ві!“
 Каго зловіш—разарві,
 Хто не наш—таго даві...
 Босы хто—за намі ўслед,

Хто убогі, хто раздзет...
 Гэй, за намі—ў новы свет!..
 Цёпла там і там прастор,
 Небасхіл там повен зор...

Сонца тчэ жыцця узор!
Там спачынеш, бедната...
Тру-ру-ру, тра-та-та!

Бягуць яны... Ёх ловаць вочы
Золата-сонечны прамень,
Які і родзіць з цемры ночы
Вялікай будучыні дзень...
Што шаг—пабеда бліжай, бліжай...
Штандар чырвоны на плячы...
Чым крыж цягнуць—лепш спаць
пад крыжам...
Іграйце песню, трубачы!!!

21-22 г., Масква.

Рэдактар П. Шэстакоў
Тэхрэдактар Ляпіўс

Адк. кар. друк. М. Адамовіч

Здана ў друкарню 27/І 1936 г.

Падпісана да друку 5/ІІ 1936 г.

Аб'ём 1 друк. аркуш. Папера 2×110^{1/2}мм. Знакаў у доўкачаным аркушы 50.00.

Тыраж 6185 экз. Зак. № 439. Упайн. Галоўлітбела № Б 103.

Друкарня «ПАЛЕСДРУК», Гомель, Савецкая, 1.

1964 г.

Текст, который был напечатан на оборотной стороне листа, но который не читается из-за того, что он перевернут. Видно, что это текст из нескольких абзацев, но конкретные слова и предложения неразличимы.

+

ЦАНА 75 кап.

150

1994

Бел. адзед
1994 г.

На беларуском языке
М. Чарот
БОСЬМЕ НА ПОЖАРИЩЕ
Государственное
Издательство Белоруссии
Минск—1986

+

B000000274 1895